

Pegazus a szántásban

Döbrentei Kornél: *Júdás mint erkölcsi etalon?*

Felsőmagyarország Kiadó, 2016

A Pegazus az eke elé fogva is Pegazus marad. Ha úgy hozza úri kedve, nem mindig és nem minden esetben tartja be a barázda által kijelölt szabályokat. Fajtájának jellegzetes sajátossága, hogy nem tehetünk a szájába iránymeghatározóul zabolát. Ezért pusztá kényszerűségből be kell látnunk, hogy az efféle lónemű lényel kínos tevékenység a szántás és a többi, neki nem való talajmunka. A Napszekér elé fogva s átszáguldva vele a jéghideg úron, azaz a versben, lélektől lélekig – ahogy Tóth Árpád írta –: ez igazán az ő tisztének megfelelő feladat. A többi: mindenképpen másféle cselekvés, másféle világ. Ám ez nem jelenti azt, hogy szárnyas jószágunknak néha megállnia a köznapokban vagy a történelem egy szeletében fölösleges, netán alábbvaló. Csak másfajta, de ugyanannyira igaz cselekedetekre késztet, mint a vers: „honvágyam van / részegen és józan-félszegen, ügyesen lélegezve, életben maradván, / honvágyam van egy sosem volt-lehetett Magyarország után” (*Honvágy egy álmom után*). Az idézett szövegrész az 1992-ben, az Orpheusz Kiadónál megjelent *Honvágy egy álmom után* kötet nyitó- és címadó versének zárata. Mint Döbrentei munkásságából egyértelműen kiviláglik: a költő ars poeticája is egyben. Verses- és prózai életművéé, emberi magatartásáé. Honvágya a tisztánlátásnak, becsületnek, az egyértelműségnek, a kendőzetlen őszinteségnek. Álma egy ideálvilágnak, ami tiszta, eszmei világában sohasem létezett a maga valójában, de alapvető normaként valahol-valamikor mégis felállítatott, s amihez ajánlatos volna tartanunk magunkat. Bátran kimondhatjuk: ez Döbrentei a maga mivoltában.

A *Júdás mint erkölcsi etalon?* könyv pedig a Pegazus a szántásban, óvattal befogva az eszköz (eke, borona, tárcsa, vetőgép stb.) elé, a gyeplőszárat finoman alávezetve a szárnyaknak, nehogy azok felsérüljenek valahogy. S a cím után a kérdőjel, ami kiegyenesítve válhatna figyelmeztető felkiáltójellé akár. Hiszen a föld – pláne az anyaföld! – művelése felette veszélyes üzem. Nem kecsegtet busás jutalmak halmazával. Csupán annyival, amit nem visz el a fagy, nem pusztít ki az aszály, nem ver el a jég-eső. Már a hazával, a haza történelmével, napi gondjaival foglalatосkodni, azok fölött elgondolkodni is igen aggályos. Ady óta azért is művelik a műfajt olyan kevesen. A közbeszéd is sokat züllött egy évszázad alatt. Szinte naponta bukkannak fel kifejezések gyanús környezetben. Mert ki tudja? Az elejtett, sőt a leírt szavaknak adott esetben számtalan értelme (nem jelentése!) lehet esedékes a határtalanná növesztett kétes helyzetekben.

De ki is volt Iskarióti Júdás, akire a cím hivatkozik? Tudjuk mindannyian. S – két évezred tanulságaképpen – azt is, hogy Iskarióti Júdást a gyávasága, a földi hatalmaktól való félelme, azokhoz kényszerülő igazodási reflexe vitte az árulásba, annak felismerése, arra rádöbbenése, lelkiismeretének feltámadása pedig az öngyilkosságba. Erre gondolva, kis ráfogással talán azt is mondhatjuk, hogy a vallástörténeti Júdásban még pislákkolt a becsület némi szikrája.

Ám, ha elérkezik egy olyan idő, amelyben Júdás erkölcsi etalonná válik, baj van. Nem kis időre van szükség hozzá, nem kevés fáradozásra, de az biztos, hogy a nagy kavarodásban ennek a becsületszikrának

maradék is kihunyhat. „Ami most jön, kemény dió. Itt valami lényegi megtöretési kísérletről van szó” – írta 2000-ben Döbrentei *A sárkány és az elrabolt királylány nászában*. S egyáltalán nem alaptalanul ugyanott le is írja a történetet: „Íme egy fájdalmas, előre néző példa, sajna, megtörtént. Zalaegerszegen író-olvasó találkozón vettem részt, ott mesélte el egy megrendült tanítónő. A városban, nem „lila” rendezésben előadták a *Zöld vitéz* című gyermekdarabot. Amikor a vitéz vívni kezdett a hétfejű sárkánnyal, hogy kiszabadítsa a foglyul ejtett királylányt, és ebből az indíttatásból levágta az amúgy túl erős sárkány egyik fejét, a gyerekek odarohantak a színpadhoz, tüntettek a sárkány mellett. Egyikük se gondolta át, milyen gyermek születhet a sárkány és a királyné nászából. Én se, mert nem merem.” A látvány – még annak képzete is – megbénítja a figyelt. Már azért is, mert a példaként felhozott történetben ártatlan gyermeki lelkekről van szó, akikkel most vetetik be az első méregtabletát. Egy fenekestül felfordított kis Júdás-világ születésének lehetünk szemtanúi, amelyben nem az igazságért, hanem a hazugság érvényesüléséért folyik a küzdelem. Az emberi helyett a sárkányi morál érdekében. Kis túlzó füllentéssel ráfoghatnánk azt is persze, hogy amúgy minden rendben van, mert valójában a gyengék védelmében, a vereségre szántak iránt érzett szolidaritásból emeltek szót e gyermekek, hiszen ha ekképp halad a történet, szegény sárkány elveszti minden fejét. Ja, persze, hogy a sárkány eleve a nőrablás, az embertelenség megbocsáthatatlan bűnét követte el, s ezért bűnhődnie kellene: néhány perc leforgása alatt feledésbe merül. Az ún. információs, „felgyorsult” világunk nagyjából ennyi, aranyhalnyi emlékezete marad csupán, s erkölcsi érzéke is ebből a legutolsó élményéből táplálkozik. Ebben a világban a jó hatatlanul elítélté válik, a rossz követendővé és támogatódóvá válik. A következmény pedig a júdási önárulás. Persze, mint megtapasztalhatuk, Júdás sem árulónak született. És lás-

suk be: Júdásnak lenni se könnyű. Júdásként végigélni egy életet, a harminc ezüstöt át számolgatva naponta: pláne nem.

Keletkezésük dátuma szerint 1969–2015-ig ívelnek az írások a könyvben. Tehát negyvenhat év publicisztikai termése ez a gyűjtemény. Négy esztendő híján fél évszázad telt el azóta, hogy az első lejegyzés, a *Csak elviselni tudom* megszületett. A huszonhárom éves Döbrentei Kornél ezt írta benne az *Új Írás* folyóirat felkérésére: „A születés és a halál intervallumába zárt létezés nem bírom elfogadni. Csak elviselni tudom, de úgy, hogy kicsikarnám minden titkát. Ez a küzdelem más-más szinten és formában, de állandó bennem. Egyetlen választás marad: vállalni sorsomat és cselekedeteimet, munkám révén megmaradni az időben. Úgy érzem, erre kötelez a föld, amely felvértezett a harcra, és a hazám: Magyarország.” A költő ma hetvenéves, s az azóta eltelt negyvenhat év már történelmi idő Magyarország életében is, amit mindenképpen feljegyzésre méltónak találhatnak az annalesek.

– Életem kész regény – mondhatná a megvénült, több mint ezeréves Magyarország a bádog kocsmapultot támasztva valamely történelemszéli becsületsüllyesztőben. S tudnánk, hogy nem hazudik. Csak a kábán megtett útjai hossza elérne a csillagokig. Pedig ő csupán haza szeretett volna jutni minduntalan. Ébrednie azonban vetett ágy híján rendre az árokszálon sikerült. Holott voltak számosan tisztességes íróember segítői Ady előtt is, után is, csak hát a hazavezető járda szélén rendre ott álltak édelegve a cédák és a cudarok, a ragacsos lőrével kínálgatók. Csoda-e, hogy sorsa a folytonos eltévelyedés, célvesztés?

A költő-publicistától ezen látásmód okából sem kérhető számon az objektív szemlélet. A költő sok minden lehet, csak alkatát, bensőből fakadó indulatát megcáfoló, kimért tekintetű társadalomtudós nem, egymással szemben álló érdekeket mérlegelő politikus nem. De ugyanakkor a költőnek született joga az országa sorsá-

ért érzett együttérzés és szájalom, és a történelem vakvágányaiból eredező vád, indokolatlan, mindenki helyett is magára vállalt lelkifurdalás, mert egészen emberből van, s ebből fakadóan nem tehet mást, mint egész emberségét helyezi az írás szolgálatába.

Talán ez az oka annak, hogy a *Júdás, mint erkölcsi etalon?* publicisztikáiból alig emelhető ki önállóan idézhető mondat, bekezdés vagy részlet. Az egyes publicisztikák szövegvilága annyira egytömbűvé cementesedett. Akarva-akaratlan gondolatfolyammá, azaz szerves gondolatná, ha úgy tetszik, az elmúlt száz – de leginkább ötven – esztendő publicisztikai „regényévé” állt össze, amelynek középponti figurája a cikkek, elmélkedések sorában rendre megjelenő Júdás-képzet, aki hol jó-, hol rosszhiszeműen rendre elárulójává lesz az Egyetlennek, amit soha senkinek nem lenne szabad elárulnia. Téveszmék, tévképzetek, orra előtt meglengetett mézes madzagok, manipulációk, nemzetközi állapotok, helytelen helyzetmegítélés, csalóka eszmék s még ki tudja, mi mindennek veszik el józan esztét a máii Júdásoknak, akik mármár egy teljes kontinens erkölcsi mibenlétének átformálására áhítoznak. De maradjunk csak itthon, mert a Döbrentei-gyűjtemény is így kívánja. Azt mondja: minden jelen állapotnak megvan a maga eredete. S jól mondja. Az eszmélés gyökere valóban Trianonig, de még alább, egészen a nemzet történelméig ereszkedik a lélek-

mélybe, ott növeszti sarjadását, a jelen idő nyugtalanító kérdéseigi lombosodik. Meglehet, még akár Kun László keserves életétől-halálától Trianonig, a soha józan beszéddel ki nem tárgyalt, a fel-felhorgadó, sokszor látszatkonfliktusokat el nem simító második világháború következményeitől 1956-ig, onnan a rendszerváltás ellentmondásaitól napjainkig. Ennek a csupagöcsört fának valamennyi levele, tavaszban lefagyó virága, meg nem érő gyümölcse visszautal ezekig a gyökerekig, ahonnan energiáit magába szívja. A makacs éltetőkből alig valamit, az elfonnyasztókból annál számosabbat. Harc ez a javából, a fa életben maradásáért.

„Élj izgalmas életet!” – a japánok tudnak átkozódni, s úgy tűnik, állandó fenyegetőfélben a nem éppen jó szándékú kívánság. Holott alig feltételezhető e hazának olyan polgára, aki 1989 után ne a nyugalmas, a békésen építő, az álombéli világra adta volna voksát, ne támadt volna fel honvágya „egy sosem volt-lehetett Magyarországot után”, aki ne mondott volna le szívesen az „addig folyvást küszködni kell” XIX. századi parancsáról, az illyési „magánszorgalmú kutyák” ugatározásának hallgatásáról.

A költő-publicista „regénye” nem hagy kétséget afelől, hogy – áttekintve a magunk mögött hagyott fél évszázadon – ma mégis a Petőfi kiadta jelszó érvényesül továbbra is, a „ha majd” egyre távolodó reményében. Okulásul késő koroknak.

Kemsei István

KEMSEI ISTVÁN (1944) költő, író, tanár. Utóbbi könyve: *A vakond feljön* (2013).